

РОЗДІЛ 6

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.53

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-83-13>

Назаренко Н. А.

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи

ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ З ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ НА РИНКУ ПРАЦІ

У статті проведено аналіз основних показників, які характеризують стан зайнятості молоді. Досліджено особливості поведінки молоді за рівнем економічної активності, зайнятості, економічної неактивності та безробіття. Виявлено негативні тенденції зайнятості молоді на ринку праці. Установлено, що значне ослаблення державної політики у сфері підготовки кадрів призвело до погіршення якості випускників професійно-технічних навчальних закладів і посилило дефіцит кваліфікованих кадрів в економіці країни. Відзначено суттєве скорочення кількості ПТНЗ та прийому студентів на робітничі спеціальності, зменшення бюджетного фінансування професійно-технічної освіти. Обґрунтовано висновок, що вирішення проблеми адаптації молоді до вимог сучасного ринку праці можливе за використання комплексного підходу, коли до цього процесу будуть долучені всі зацікавлені сторони: роботодавці, держава, освітні установи, молодь.

Ключові слова: молодь, ринок праці, зайнятість молоді, економічна активність, безробіття, професійно-технічна освіта, дефіцит кадрів.

Постановка проблеми. Необхідність аналізу становища молоді на ринку праці продиктована двома ключовими обставинами. По-перше, підрастаюче покоління – це третя частина населення України, від освіченості якої залежатиме розвиток країни. Сьогодні чимала кількість ерудованих, розумних і перспективних випускників не знаходить подальшого застосування своїх навичок і вмій, отриманих у навчальних закладах. По-друге, молодь є однією з найбільш уразливих груп на ринку праці. Близько половини професій, які отримують молоді люди в навчальних закладах усіх типів, залишаються незатребуваними на ринку праці, через що чимало молодих фахівців, які закінчили навчання, змінюють власну професію, так і не працюючи за набутою спеціальністю. Зважаючи на це, потрібна раціональна організація загальноосвітньої та професійної освіти молоді, узгодженої як із розвитком державної економіки, так і зі світовими тенденціями на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями зайнятості молоді займалося багато вітчизняних учених: Д.Л. Богиня, О.А. Грішнова, А.М. Колот, Е.М. Лібанова, Л.С. Лісогор, Л.М. Ільч, І.Л. Жук, І.О. Курило. Зокрема, проблемами молодіжного ринку праці в Україні займалися В.В. Онікієнко, Л.Г. Ткаченко, а В.Л. Кравченко – методологією та перспективами розвитку молодіжного сегменту ринку праці. Автори розглядають важливі питання молодіжної зайнятості, але суттєвий вплив світової кризи на ринок праці й економіку країни у цілому потребує постійного моніторингу ситуації. Ослаблення централізованої й обґрунтованої державної політики у сфері підготовки кадрів призвело до зниження якості їх підготовки і відомого перекоосу на ринку праці, наприклад до «перевиробництва» юристів і економістів, а також до ускладнення проблеми дефіциту кваліфікованих кадрів. Сучасна система професійної освіти не пропонує якісних послуг та погано готує відповідних фахівців, тому під час

підбору кадрів категорії працівників роботодавці висувують до них явно завищені вимоги. Таким чином, дефіцит кваліфікованого персоналу поступово стає істотним чинником, що стримує розвиток виробництва.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є на основі порівняльного аналізу основних показників ринку праці здійснити оцінку стану молоді з професійно-технічною освітою на ринку праці в Україні та визначити необхідність залучення всіх зацікавлених сторін (роботодавців, держави, освітніх установ, молоді) у процес ефективної підготовки кадрів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз тривалої динаміки функціонування ринку праці в Україні показує, що у зв'язку зі скороченням сукупної пропозиції робочої сили через зниження чисельності населення в працездатному віці, а також сформованими диспропорціями в соціально-економічному розвитку і системі підготовки кадрів проблема нестачі робочої сили, особливо кваліфікованої її частини, ще більше посилюється. І головне – брак робочої сили і несприятливий демографічний тренд (поряд із відсутністю необхідних інвестиційних потужностей) вплинуть на недовиробництво ВВП країни. Розглянемо показники ринку праці молоді на основі даних табл. 1. Економічно активна частина населення України зменшилася за останні десять років на 4 457,9 тис осіб, з яких більше третини економічно активного населення становить молодь. Показники за останні чотири роки суттєво зменшилися порівняно з показниками 2008 р., у тому числі й за віковими групами серед молоді [1; 2].

За даними Держстату, частка молоді, що отримала професійно-технічну освіту, у загальній чисельності робочої сили за період 2014–2018 рр. дещо зменшується. У 2018 р. кількість населення, яке має професійно-технічну освіту, досягла значення 4 709,4 тис осіб, що становить близько 26,3% від загальної кількості економічно актив-

Таблиця 1

Динаміка кількості та частки молоді у складі економічно активного населення України

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Економічно активне населення, тис осіб	22397,4	22150,3	22051,6	22056,9	22011,5	21980,6	19920,9	18097,9	17955,1	17854,4	17939,5
у т. ч. молодь віком 15-34 років, тис осіб	8821,4	8584,3	8423,7	8425,9	8387,2	8258,9	7654,6	6789,1	6550,9	6411,6	6292,4
у % до економічно активного населення	39,4	38,8	38,2	38,2	38,1	37,6	38,4	37,5	36,5	35,9	35,1
у тому числі за віковими групами, %											
15-24 років	14,1	12,9	12,0	11,8	11,0	10,1	9,8	8,9	8,3	7,8	7,2
25-29 років	12,9	13,2	13,5	13,6	14,3	14,2	14,5	14,2	13,6	12,9	12,5
30-34 років	12,4	12,6	12,7	12,8	12,8	13,3	14,1	14,4	14,6	15,2	15,4

Джерело: Економічна активність населення України у 2018 р.: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. С. 205/

ного населення (табл. 2), при цьому частка молоді становить приблизно 25,7% від загальної чисельності населення [1; 2].

Незважаючи на відмінність у деталях оцінок, дослідники даної проблеми єдині в головному: дефіцит – наслідок негативної демографічної ситуації, упущень в освітній та міграційній політиці, недоліків державного регулювання ринку праці [5]. Таким чином, проблема дефіциту кадрів, як ми бачимо, тісно переплітається із цілим комплексом проблем: соціальних, демографічних, економічних. Ситуація, що складається, матиме негативні наслідки для формування кількісного та якісного складу трудових ресурсів у найближчій перспективі.

Зіставлення динаміки рівнів економічної активності, зайнятості, економічної неактивності та безробіття молоді, яка отримала професійно-технічну освіту в період 2014–2018 рр., показало, що зменшення зайнятості молоді в економіці відбувалося в період економічної кризи та нестабільної політичної ситуації в державі (рис. 1). Це означає, що загострюється проблема вікової незбалансованості складу трудових ресурсів, що згодом може призвести до їх нестачі.

Рівень зайнятості молоді у віковій групі 15–24 років становить у 2018 р. 27,6% від загальної чисельності населення у віковій групі. Такий показник пояснюється традиційно тривалим періодом здобуття молоддю освіти та перебуванням у процесі пошуку першого робочого місця.

Молодь 15–24 років (учні шкіл або студенти професійних освітніх установ). Багато представни-

ків даної категорії прагнуть до отримання роботи, як правило, тимчасової (короткострокової), або до отримання роботи зі скороченим і зручним для них графіком. Як правило, представники цієї групи не мають високих домагань і вимог до робочого місця. Вони прагнуть влаштуватися на посади, які не потребують особливої кваліфікації, і згодні на невисокий заробіток. Основні проблеми у цьому сегменті виникають із тим, що багато роботодавців не хочуть брати на роботу неповнолітніх на неповний робочий день, а також нести за них відповідальність.

Молодь 25–29 років. Це студенти і молоді люди, що завершують або завершили свою професійну підготовку. Дана категорія претендує на роботу за отриманою в навчальному закладі спеціальністю, але поки не має достатньо практики та професійного досвіду й у силу цього менш конкурентоспроможна. Багато представників цієї групи шукають своє перше робоче місце. Саме вони зазнають найбільших труднощів із працевлаштуванням. У цілому це найбільш проблемний сегмент молодіжного ринку праці.

Молодь 30–34 років. Молоді люди переважно мають певну кваліфікацію, певний життєвий і професійний досвід, але недостатньо великий. Вони знають, що їм цікаво, найчастіше мають сім'ю, тому мають високі вимоги й амбіції до бажаної роботи, що так само робить їх конкурентоспроможними на ринку праці порівняно з більш досвідченими працівниками.

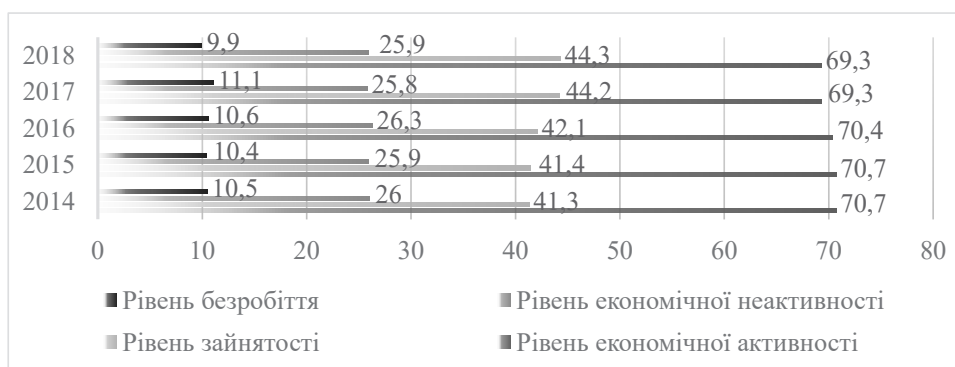
Молодіжне безробіття в останні роки пов'язане з непривабливістю інженерних і технічних спе-

Таблиця 2

Економічно активне населення за статтю, місцем проживання, рівнем освіти, тис осіб

Рік	2014	2015	2016	2017	2018
Усе населення	19920,9	18097,9	17955,1	17854,4	17939,5
Професійно-технічна освіта	5269,4	4747,9	4780,0	4697,2	4709,4
Вища (повна, базова, неповна)	10365,4	9471,1	9435,8	9450,3	9579,6
Жінки, які отримали професійно-технічну освіту	1779,3	1590,2	1641,7	1633,6	1649,8
Чоловіки, які отримали професійно-технічну освіту	3490,1	3157,7	3138,3	3063,6	3059,6
Міське населення, що отримало професійно-технічну освіту	3519,4	3004,8	2988,0	2921,1	2944,7
Сільське населення, що отримало професійно-технічну освіту	1750,0	1743,1	1792,0	1776,1	1764,7

Джерело: Економічна активність населення України у 2018 р.: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. С. 205.

Рис. 1. Динаміка рівнів економічної активності, зайнятості, рівнів економічної неактивності та безробіття молоді, що отримала професійно-технічну освіту в Україні в період 2014–2018 рр.

Джерело: сформовано на основі [2]

ціальностей, і на цей показник впливає низька оплата праці цих робітничих спеціальностей у виробничому секторі економіки. Через це спостерігається значний перекид у системі української вищої та середньої професійної освіти на користь «модних» професій, таких як економісти, юристи й гуманітарії. Стан випускників університетів при цьому значно краший, аніж інших учасників ринку праці, які можуть мати низький рівень кваліфікації та навичок [3, с. 6–10]. Професійно-кваліфікаційна диспропорція попиту і пропозиції призводить не тільки до появи незатребуваних працівників на ринку праці, а й викликає кадровий дефіцит на кваліфікованих робітників і службовців, створює передумови для порушення забезпечення наступності кадрів, головним чином, у галузях матеріального виробництва.

У зв'язку із зазначеним найбільшу групу безробітних становить молодь у віці 15–29 років (рис. 2). Однак офіційна статистика не відображає повною мірою ситуацію на ринку праці, особливо в його молодіжному сегменті. Молодь рідше реєструється на біржі праці, ніж люди іншого віку, особливо якщо це не приносить ніяких результатів у пошуку підходящої вакансії. Також ситуація зумовлена тим, що роботодавці самі вважають за краще не приймати випускників, що мають початковий рівень професійної освіти, часто навмисно завищуючи вимоги до претендентів робочих місць. Дана обставина робить середню професійну освіту за програмами підготовки кваліфікованих робітників ще менш привабливою для абітурієнтів. Виходячи із цього, виникає головна проблема – підтримка молодих людей і подолання безробіття серед молоді.

Уваги потребує вивчення не тільки проблеми безробіття, а й питання якості пропонованої зайнятості, наскільки вона забезпечує необхідний дохід і стабільність, а також політики на ринку праці, яка повинна поліпшити шанси знайти роботу відповідно до рівня кваліфікації. Величезного значення набуває отримання якісної освіти, оскільки тривалий період навчання скорочує перехід молодого працівника до професійної діяльності. Як показує світовий досвід, велике значення тут має соціальний престиж професії, що вимагає якісної освіти. Поєднання пасивних заходів (допомога з безробіття) і активних (профорієнтація, навчання, програми громадських робіт) дає молоді змогу отримати дохід, необхідний для початку трудової діяльності.

Під час вирішення проблеми дефіциту кадрів слід ураховувати і той факт, що розвиток сучасного суспільства характеризується низкою стійких глобальних тенденцій, однією з яких є інформатизація і формування цифрової економіки, які суттєво змінюють вимоги до кваліфікації працівників, змісту і методів їх професійної підготовки, особливо на рівні підготовки робітничих кадрів. Важливу роль у формуванні у молоді трудової мотивації та професійної орієнтації грають професійно-технічні навчальні заклади. Протягом 2000–2017 рр. спостерігається тенденція до скорочення закладів професійної освіти, зокрема у 2017 р. кількість закладів професійної освіти зменшилася на 214, або на 22% порівняно з 2000 р. (рис. 3) [4, с. 124]. Скорочення структури закладів професійно-технічної освіти веде до зменшення чисельності студентів. Діяльність цих закладів не користується значним попитом серед молоді, що свідчить про невідповідність її потребам.

Сьогодні українська система професійної освіти переважно пасивна. Вона не в змозі оперативної чітко реагувати на постіндустріальні трансформації ринку праці, при цьому повільно деградує під впливом перманентних реформ, модернізацій та оптимізацій. Вона скорочується та стає непривабливою для молоді. Важливим моментом у зв'язку із цим є ситуація, коли акцент у розвитку професійної освіти був зроблений на вищу школу, а звична трирівнева структура – початкова, середня і вища професійна освіта – поступово замінювалася однією вищою. Однобокість розвитку освіти не могла служити надійним фундаментом для створення динамічної моделі професійно-кваліфікаційної структури суспільства, що відбиває її сучасний і перспективний стан.

На початок 2017 навчального року в Україні підготовку фахівців здійснювали 756 освітніх організацій професійної освіти. У них навчалася 269,4 тис. студентів (табл. 3). Можемо спостерігати загальну динаміку скорочення кількості студентів, які отримують професійно-технічну освіту. Це пов'язано зі зменшенням рівня економічної активності населення, скороченням обсягів промислового виробництва та іноземних інвестицій. Очевидно, що однією з основних причин незатребуваності фахівців, що отримали освіту в ПТНЗ, на ринку праці є невідповідність навичок і професій працівників потребам ринку праці. Якість і кількість випущених закладами професійної освіти фахівців не відповідає дійсному попиту на ринку праці у зв'язку з тим,

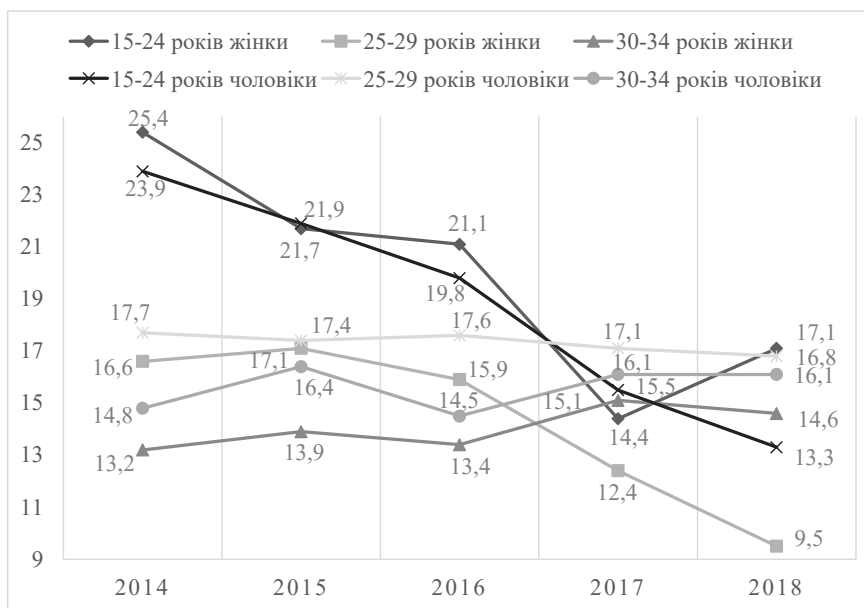

Рис. 2. Кількість безробітної молоді за статтю за період 2014–2018 рр., %
Джерело: сформовано на основі [2]

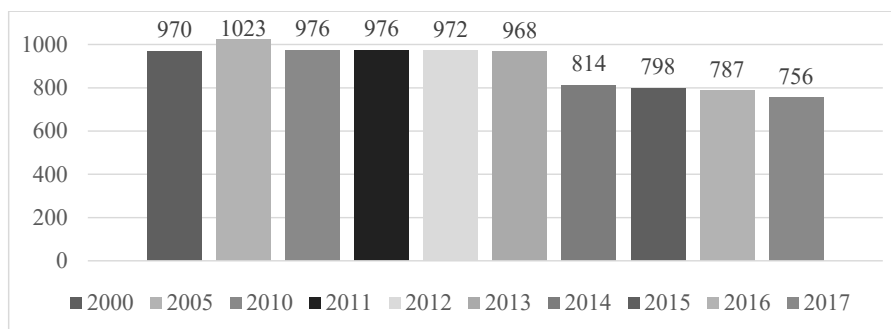

Рис. 3. Динаміка кількості ПТНЗ України
Джерело: сформовано на основі [4]

що система професійної освіти спрямована не на підприємства, що формують пропозицію робочих місць, а на споживачів, які є одночасно замовниками освітніх послуг, – студентів та їхніх батьків. Наслідком цього стає відставання системи освіти від потреб економіки країни.

Розбіжність чисельності та структури випуску фахівців і попиту на них із боку ринку праці стала для вітчизняної системи освіти постійним явищем. Через відсутність прогнозування потреби в них у масштабах країни система освіти далеко не повною мірою і несвоєчасно враховує зміни, що відбуваються. При цьому слід пам'ятати, що професійна освіта повинна розвиватися, випереджаючи потреби, а не лише слідувати за попитом поточного ринку праці.

Загальний контингент студентів закладів професійно-технічної освіти та закладів I–II рівнів акредитації скоротився в період 2000–2018 рр. порівняно із закладами III–IV рівнів акредитації (табл. 4). Причини виникнення цієї проблеми добре відомі. Таку тенденцію спричинили наслідки демографічного спаду, активізації процесу робочої міграції, падіння престижу робітничих професій серед молоді, недосконалість системи професійної орієнтації [5, с. 36–38]. Ситуація, що склалася, стала наслідком серйозних недоліків у підготовці фахівців. Протягом останніх десятиліть прийом до навчальних закладів проводився у відриві від існуючих проблем соціально-економічного розвитку.

Витрати на освіту є ключовим показником соціально-економічного розвитку країни. Аналіз

Таблиця 3

Професійно-технічні навчальні заклади України

Рік	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість закладів	970	1023	976	976	972	968	814	798	787	756
Кількість учнів, тис	524,6	496,6	433,5	409,4	423,3	391,2	315,6	304,1	285,8	269,4
Прийнято учнів, тис	307,3	314,2	282,9	241,7	241,8	225,2	178,0	176,6	157,9	146,9
Випущено кваліфікованих робітників, тис	266,8	286,6	247,3	240,1	202,1	227,3	182,0	165,0	152,8	141,3

Джерело: сформовано на основі [4]

Таблиця 4

Кількість осіб, які навчалися у навчальних закладах на початок року, тис осіб

Рік	2000/01	2005/06	2010/11	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Усього	9220	8605	7224	6815	6648	5762	5692	5718	5730
Професійно-технічні	525	497	434	423	391	316	304	286	269
I–II рівнів акредитації	528	505	361	345	329	251	230	217	209
III–IV рівнів акредитації	1403	2204	2130	1825	1724	1438	1375	1369	1330

Джерело: сформовано на основі [4]

динаміки темпів виділення видатків зведеного бюджету на професійно-технічну освіту фіксує тенденцію до зменшення. У 2017 р. порівняно з 2000 р. фінансування закладів професійної освіти скоротилося на 1,4% [6, с. 11]. Можна відзначити, що розподіл фінансування різних рівнів освіти не пропорційний і на професійно-технічну освіту виділяється найменше коштів (табл. 5). Тенденції щодо скорочення цього показника свідчать про наявність загрози сталому розвитку професійно-технічної освіти. Суттєве скорочення інвестицій в освіту супроводжуватиметься молодіжним безробіттям, перетоком молоді до сектору неформальної зайнятості, зміною освітніх та професійних орієнтирів молоді. Чим нижче якість ресурсів, що спрямовуються суспільством у систему освіти, і менше її фінансування, тим нижче якість виробленого соціального капіталу, компетентність і професіоналізм випускників, що втягуються в народне господарство, що знижує його ефективність. Дешева освіта завжди виявляється дуже дорогою: занадто дорого обходиться суспільству непрофесійна робота.

Необхідно мати на увазі, що в подальшому економічна криза, очевидно, призведе до зміни структури економіки, зокрема структури попиту на робочу силу. Це неминуче вимагатиме значного галузевого і територіального перерозподілу трудових ресурсів. Саме тому так важливо вже зараз детально передбачити масштаби і напрями структурних змін, а отже, й те, які професії і робочі місця будуть найбільш затребувані на ринку праці. З урахуванням того, що чекають серйозні структурні зрушення, необхідно підвищити обґрунтованість витрат бюджету у сфері підготовки кадрів усіх профілів. Вони повинні відображати модель майбутньої економіки і соціальної сфери.

Так чи інакше, зміна чисельності та структури випуску фахівців визначається багато в чому роз-

міром державних асигнувань, фінансовим становищем навчальних закладів, що залежать від числа студентів, комерційного прийому, стану економічної кон'юнктури. Підготовка фахівців нових професій часто відкладається з фінансових міркувань, а освітні установи, як правило, неохоче йдуть на скорочення вже налагоджених навчальних програм.

Спроби освітніх установ самостійно пристосуватися до кон'юнктурних коливань нерідко лише погіршують становище, оскільки навчання вимагає тривалого часу, після закінчення якого на ринку праці складається інша ситуація. На рис. 4 відображено кількість працевлаштованих за професією після отримання професійної освіти за галузями діяльності. У силу обмеженості часу на професійну підготовку в організаціях середньої професійної освіти створюється проблема вибору засобів, необхідних для підготовки конкурентоспроможних фахівців. У зв'язку із цим виникає потреба у застосуванні більш ефективних методів і засобів навчання на всіх рівнях освітнього процесу, за якого всі учасники рівною мірою були б задіяні у всіх етапах цього процесу і зацікавлені в отриманні високих результатів.

Слід зауважити, що більшість заходів спрямовано лише на деяке поліпшення давно складеної і, як правило, вже застарілої системи підготовки фахівців. Надмірна дробність спеціальностей у професійній освіті, відрив навчальних закладів від практики, їх низька технічна оснащеність, бюрократичний стиль керівництва системою освіти – усе це породжує нестачу кадрів, здатних розробляти, виробляти і використовувати нові покоління техніки, приймати та здійснювати прогресивні управлінські рішення. Більше того, така система служить джерелом технічного та соціального консерватизму під час підготовки незатребуваних ринком праці фахівців. Потрібно перегля-

Таблиця 5

Видатки зведеного бюджету на освіту у 2000–2017 рр., млн грн

Рік	Позначення	Всього	на освіту всього	дошкільну	загальну середню	професійно- технічну	вищу
2000 ¹	млн грн	48148,6	7085,5	789,0	2564,6	429,1	2285,5
	%	-	100,0	11,1	36,2	6,1	32,3
2005 ¹	млн грн	141989,5	26801,8	2940,7	11158,8	1749,9	7934,1
	%	-	100,0	11,0	41,6	6,5	29,6
2010 ¹	млн грн	377842,8	79826,0	10238,3	32852,4	5106,2	24998,4
	%	-	100,0	12,8	41,2	6,4	31,3
2015 ²	млн грн	679871,4	114193,5	18142,2	49668,3	6171,2	30981,8
	%	-	100,0	15,9	43,5	5,4	27,1
2016 ²	млн грн	835832,1	129437,7	20115,5	56532,0	6182,3	35233,6
	%	-	100,0	15,5	43,7	4,8	27,2
2017 ²	млн грн	1056759,9	177755,7	28207,2	84346,3	8278,9	38681,1
	%	-	100,0	15,9	47,5	4,7	21,8

¹ – включаючи видатки бюджетів АР Крим та Севастополя

² – без урахування видатків бюджету АР Крим та Севастополя

Джерело: сформовано на основі [6]

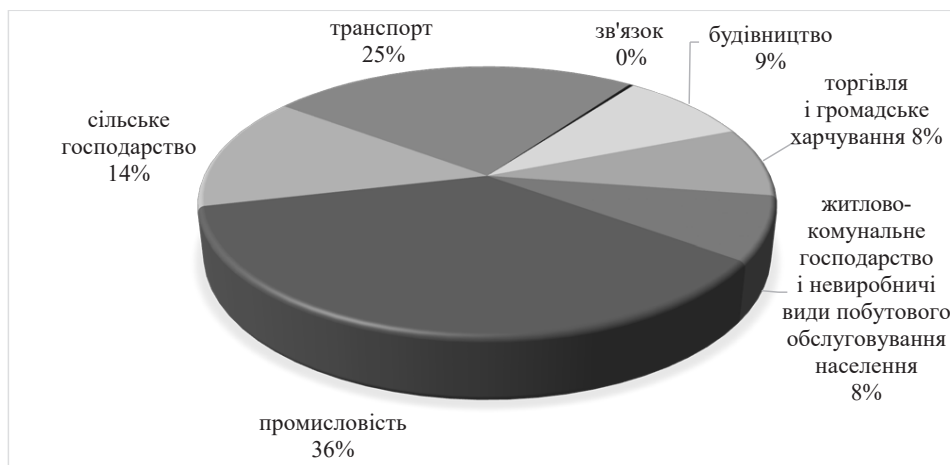

Рис. 4. Кількість працевлаштованих за професією після професійного навчання за галузями за 2018 р.

Джерело: сформовано на основі [6]

нути і скоротити коло професій та спеціальностей, орієнтуючись на підготовку робітників і фахівців широкого профілю, здатних освоювати суміжні професії, змінювати рід діяльності, легше адаптуватися до зміни поколінь техніки і технології.

На українському ринку праці сформувалося таке протиріччя: з одного боку, є професійно навчені фахівці, які бажають знайти роботу та реалізувати свій інтелектуальний потенціал, з іншого – незатребуваність їх роботодавцями, як наслідок – виникнення безробіття. Дослідження показали, що причини молодіжного безробіття лежать не тільки у соціально-економічному становищі країни, а й у деформації ціннісних орієнтацій молоді, її психологічній неготовності та неправильній мотивації до трудової діяльності. Рішення численних проблем адаптації сучасної молоді на ринку праці можливе лише за умов комплексного підходу, коли у цей процес будуть залучені всі зацікавлені сторони: роботодавці, держава, освітні установи, але в першу чергу сама молодь [7, с. 89–92].

Висновки і пропозиції. Обґрунтовано висновок, що вирішення проблеми адаптації молоді до вимог сучасного ринку праці можливе за використання комплексного підходу, коли до цього процесу будуть долучені всі зацікавлені сторони: роботодавці, держава, освітні установи та молодь. Необхідний якісний перехід у методах і технології навчання з метою створення умов для виявлення закладених у потенційного працівника талантів і здібностей, поповнення та оновлення своїх знань і навичок протягом усього трудового життя. Потрібні нова педагогіка, інші методи навчання,

які передбачають активну цілеспрямовану участь учня в процесі засвоєння знань, різноманітні типи навчальних закладів, модернізація системи професійної освіти. При цьому освітні програми повинні передбачати не тільки проходження початкової підготовки, а й постійне їх удосконалення. Усе це висуває серйозні вимоги до системи підготовки, вдосконалення та перепідготовки кадрів. Окрім того, не можна упускати з виду те, що підготовка кадрів, освіта – це тривалий процес, який треба прогнозувати на 15–20 років уперед. Одним із можливих способів вирішення означеної проблеми є, на думку автора, ефективна реалізація на практиці концепції безперервної освіти, що отримала нині широке визнання у всьому світі. Вона офіційно прийнята ЮНЕСКО та низкою міжнародних організацій як основа для вирішення сучасних проблем підготовки кадрів, розвитку творчого потенціалу працівників.

Працевлаштування випускників ПТНЗ має виступати першочерговим завданням не тільки для центрів зайнятості в конкретному регіоні, а й відповідати інтересам самих навчальних закладів, орієнтованість яких однаково важлива як із теоретичного, так і практичного погляду. Важливо органічно інтегрувати систему працевлаштування випускників професійно-технічної освіти в інституційну структуру регіонального ринку праці. Держава, залишаючись головним суб'єктом реалізації політики сприяння зайнятості молоді, повинна бути орієнтована в перспективі на створення комплексного економіко-правового механізму, що сприяє нівелюванню негативних тенденцій на молодіжному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Економічна активність населення України у 2008 р. : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2009. С. 208.
2. Економічна активність населення України у 2018 р. : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. С. 205.
3. Туринський процес 2016–17. Україна. Регіональний рівень. Аналіз системи професійно-технічної освіти Луганської області. Проект Європейського фонду освіти «Туринський процес 2016–17» / МОН України, ЄФО. Київ, 2016. 102 с.
4. Статистичний щорічник України за 2017 рік / за ред. І.Є. Вернер ; Державна служба статистики України. Київ, 2018. 541 с.
5. Статівка К.Ф. Професійно-технічна освіта в контексті компетентнісного підходу. *Професійна освіта: теорія і практика*. 2019. № 1–2(49–50). С. 36–40.
6. Загальні освітні та професійно-технічні навчальні заклади України : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 134 с.
7. Новіков В.М. Модернізація професійно-технічної освіти як цільова функція розвитку ринку праці в Україні. *Prospoon – Instytut Studiów Międzynarodowy i Edukacji w Warszawie*. 2017. № 20(3) С. 105–118.

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2009) Ekonomichna aktyvnistj naseleennja Ukrainy u 2008 r. [Economic activity of the population of Ukraine in 2008]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019) Ekonomichna aktyvnistj naseleennja Ukrainy u 2018 r. [Economic activity of the population of Ukraine in 2008]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
3. MON Ukrainy (2016) Turynskij proces 2016–17. Ukrainina. Regionalnij rivenj. Analiz systemy profesijno-tekhničnoji osvity Lughanskoji oblasti. Proekt Jevropejskogho fondu osvity «Turynskij proces 2016–17» [The Turin process 2016-17. Ukraine. Regional level. Analysis of the system of vocational education in Luhansk region. European Education Foundation project "Turin Process 2016–17"]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy za 2017 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2017]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
5. Stativka K.F. (2019) Profesijno-tekhnična osvita v konteksti kompetentnisnogho pidkhodu [Vocational education in the context of the competency approach]. *Profesijna osvita: teorija i praktyka*, vol. 1–2, no. 49–50, pp. 36–40.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) Zaghaljni osvitni ta profesijno-tekhnični navchalni zaklady Ukrainy [General educational and vocational schools of Ukraine]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
7. Novikov V.M. (2017) Modernizacija profesijno-tekhničnoji osvity jak ciljova funkcija rozvytku rynku praci v Ukraini [Modernization of vocational education as a target function of labor market development in Ukraine]. *Prospn – Instytut Studiuv Miedzynarodowy i Edukacj'iuWarszawie*, vol. 3, no. 20, pp. 105–118.

Назаренко Н. А.

Институт демографии и социальных исследований имени М. В. Птухи

ЗАНЯТОСТЬ МОЛОДЕЖИ С ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИМ ОБРАЗОВАНИЕМ НА РЫНКЕ ТРУДА

Резюме

В статье проведен анализ основных показателей, характеризующих состояние занятости молодежи. Исследованы особенности поведения молодежи по уровню экономической активности, занятости, экономической неактивности и безработицы. Выявлены негативные тенденции занятости молодежи на рынке труда. Установлено, что значительное ослабление государственной политики в сфере подготовки кадров привело к ухудшению качества выпускников профессионально-технических учебных заведений и усилило дефицит квалифицированных кадров в экономике страны. Отмечено существенное сокращение количества ПТУ и приема студентов на рабочие специальности, уменьшение бюджетного финансирования профессионально-технического образования. Обоснован вывод, что решение проблемы адаптации молодежи с требованиями современного рынка труда возможно при использовании комплексного подхода, когда к этому процессу будут привлечены все заинтересованные стороны: работодатели, государство, образовательные учреждения, молодежь.

Ключевые слова: молодежь, рынок труда, занятость молодежи, экономическая активность, безработица, профессионально-техническое образование, дефицит кадров.

Nazarenko Nataliia

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine

EMPLOYMENT OF YOUNG PEOPLE WITH VOCATIONAL EDUCATION IN THE LABOR MARKET

Summary

The article analyzes the main indicators that characterize the state of youth employment. The analysis of youth by level of economic activity, level of employment, level of economic inactivity and level of youth unemployment in the context of receiving vocational education is carried out. Negative tendencies of change of values of the basic indicators in the youth labor market for the investigated period are revealed. The causes of youth unemployment are determined, which are caused not only by the socio-economic situation of the country, but also by the deformation in the value orientations of young people, in their psychological unpreparedness and incorrect motivation for work. It is noted that the significant employment of young people in the informal sector of the economy is caused by unfavorable regulation of the labor market. The main barriers to youth entry into the labor market have been identified. The negative impact on the economy as a whole is due to insufficient use of youth labor. This in turn reduces the renewal of labor resources, ie the aging of labor. The article notes a significant reduction in the number of vocational schools and admission of students to working specialties; reducing the rate of allocation of budget expenditures for vocational education. This trend was caused by the consequences of the demographic decline, the intensification of the labor migration process, the decline in the prestige of working professions among young people, the imperfection of the vocational guidance system. The authors substantiate the conclusion that the solution of numerous problems of adaptation of modern youth in the labor market is possible using a comprehensive approach, when this process will involve all stakeholders: employers, the state, educational institutions, youth. It is determined that educational initiatives and programs are of great importance in the professional development of this category. The state, while remaining the main subject of the policy of promoting youth employment, is focused in the future on the creation of a comprehensive economic and legal mechanism that helps to eliminate negative trends in the youth labor market.

Keywords: youth, labor market, youth employment, economic activity, unemployment, vocational education, shortage of staff.